

1/9 2004

Autizm hastalığının başlangıcı

Orijinal isim : Introduktion om autism

Eric Zander

Çeviri: Hüznü Paulus, 2005

Autizm, karşılıklı sosyal uyum, iletişim ve davranış ile düşünce yeteneği gibi gelişmenin bir çok safhalarında ciddi, ve temelden kısıtlanmış durumlarda hissedilmekte. Autizm teşhisi konulabilmesi için, biri üç yaşına gelmeden önce yukarıda belirtilen tüm belirtiler onda göstermesi gerekmektedir. Eğer ki annen ve babalar, çocuklarında bebeklik döneminde dahi normal olmayan bir durum hissediyorlarsa, autizm teşhisi on sekiz ay öncesi farkedilmesi zor oluyor. Bu da, sağlıklı bir şekilde autizm teşhisi konulabilmesi için, gelişmişlik açısından çocuğun davranış biçimi bu yaşa kadar belirleyici olamıyor.

Autizm hastalığı taşıyan çocukların çoğunluğu da ruhsal gelişimi geri kalmıştır fakat bazıları normal akıllıdır. Bunların çoğunun sara nöbeti (epilepsi), görme ve duyma özürülüdür. Autizm benzeri olup Aspergers sendromu olanlar ise normal akıllı kişilerdir.

İsveç'te en azından her bin çocuktan 1-2 tanesi autizm taşımakta, bu da her yıl İsveç'te yüzlerce çocuk autizm hastalığı ile dünyaya geldiğini göstermekte. Eğer autizm ve autizme benzer tüm vakaları hesaplırsak, İsveç'teki her bin çocuktan 6'sı bu hastalığa yakalanmış demektir. Bu rakamlar dünyanın diğer ülkeleri için de geçerlidir. Autizme yakalanan erkeklerin oranı kızlarınkinden daha fazla.

Autizm neden kaynaklanmakta?

Autizm bir davranış şekli olup, temelde belirli veya belirsiz bazı biyolojik beyin fonksiyonu bozukluğundan kaynaklanmakta ve beynin bilgi alış-veriş gelişmişliğini engellemekte. Bir çok hallerde genetik bir unsur taşımakta. Bilgi edinmenin değişik yöntemi de, örneğin bilgi alması, bu bilgiyi kullanması, yeni şeylerin öğrenmesi ve amaca uygun bir şekilde kullanması gibi hallerde davranış sapmaları gibi durumlar ortaya çıkmakta.

Autizm nasıl hissediliyor?

Toplumsal uyum

Autizmde en fazla göze çarpan zorluklardan biri de karşılıklı toplumsal uyumdur. Daha küçük yaştan beri çocuk çevresine göz atmada, yüz ifadesinde el, kol ya da baş hareketinde, değişik ses tonu ve benzeri temaslarda zorluk çekmekte. Autizm taşıyan bir çok çocuk, toplumsal ya da duygusalılık göstermemekte ve karşılıklı sevgi konularında anne/babaları ile teselli olmamakta. Autizm taşıyan çocuklar genellikle yaşlılarına ilgi göstermemekte ve gösterdikleri durumlarda da bu arkadaşlığı korumada hep zorluk çekmekte.

İletişim

Autizm taşıyan kişiler ya gecikmeli oluyor ya da konuşma gelişimi o kadar az oluyor ki; konuşma dışındaki diğer yöntemlerle iletişimde gereken bir şekilde tatmin edemiyorlar. Autizm taşıyan çocukların hemen yarısı konuşmaya başlayamıyorlar. Bunu yapabilenlerin arasındaki çeşitleme çok fazladır. Bazıları sadece birkaç kelime kullanabiliyor. Diğerleri ise bir çok sözcük kullanmakta ve düzgün konuşur, fakat hazır terimleri hep tekrarlarlar ya da başkalarının kullandığını kullanırlar. Küçük bir grup da güzel ve gelişmiş doğal bir dil kullanmakta. Hepsinin de ortak bir yanı ise, bir diyalogu başlatabilmeleri ve bu diyalogu ko-ruyabilmeleri ve aynı zamanda dil anlayışında yetersiz kalmalarıdır. Özellikle de dilin derin cümlelerinde zorluk çekmektedirler. Büyük kelime hazinesi olan ve doğal konuşan kişilerin yanında bile heceleme konuşması yaygındır.

Davranış

Autizm taşıyan çocuklar genelde sınırlı bir davranış hazinesi vardır. Bu da ilgi duydukları ve alışkanlık hale getirdikleri tek yönlü değişik etkinliklerde bile hissediliyor. Buna bir örnek olarak; bir oyuncak arabanın tekerliğini döndürmek ya da tüm oyuncakları tekrar tekrar arka arkaya sıralamak ve bunu yaparken de kendiliğinden oynama alışkanlıkları da yoktur. Bazı durumlarda bir çok şeyi haledebiliyor hatta aynı şekilde tekrar yapılması gereken çok karışık durumlarda işin üstesinden gelebiliyorlar.

Bu gibi rutin ve gelenekten en ufak bir sapma bazen öfkeden küpürme, umutsuzluk ve öfke yaratır. Autizm hastalığı taşıyan kişiler, bir şekilde düzenlenmiş ya da yerleşmiş eşyaların başka bir şekilde dönüştürülmesi durumlarda bile bazen zorluk çekmekte. Özellikle de çok zekalı çocuklar biraz ilerki yaşta ve değişik periodlarda, kendilerini özel durumlara konsantre edebiliyorlar. Örneğin zaman tarifeleri, başkalarının doğum günleri, İsveç'in tüm belediyelerin nüfusu vb. konular gibi. Özellikle de autizm taşıyan çocuklar sürekli elleri ile işaret vermekte, ayaklarıyla ön ve arkaya gitmekte ve ayak parmakları üzerine yürümektedirler.

Yukarıda belirtilen üç davranışların temel teşhis alanı dışında autizmde diğer belirtiler mevcuttur. Örneğin; yüksek ya da düşük ölçüde hassas bazı sesler, dokunma, koku ve benzeri, çok hareketlilik durumlarda, uyku ve yamek sorunu vb. diğer durumlarda. Bunlardan hiç biri autizm teşhisi için zorunlu değildir.

Büyük çeşitlemeler

Autizm ile ilişkisi hastalığı taşıyan kişiler bir çok durumda değişik bir şekilde davranmakta fakat asıl autizmin etkisi genelde tehlikeli olmakta. Örneğin autizmin derecesi zor veya kolay bir şekilde değişebiliyor, bu da zeka ve yeteneğin derecesine bağlıdır. Bu aynı zamanda derin ya da zor gelişme engelliğinden taa normal bir duruma kadar olabiliyor. Diğer bir yandan da autizm taşıyan kişiler diğer başka bir durumda olabiliyor. Örneğin bunlar genetik sendromu, sara (epilepsi), bunalım (depresyon) ya da dikkat çekme hastalığı veya aşırı bir şekilde faal

olma durumu bunlardan bazılarıdır. Bazı hallerde birisi ağır bir derecede autism taşıyıp, bir çok alanda özürlü olmakla beraber, orta ya da yüksek derecede sara (epilepsi) hastalığı gelişme kısıtlığı yüksek bir derecede özürlü olabiliyor ya da hafif bir autism taşıyıp yüksek bir zeka ve yeteneğe sahip olabiliyor.

Autizmdeki davranış tarzındaki zorluk dercesindeki çeşitlemeler çok farklıdır, bu da o bireyin kişiliğine, yaşına ve gelişmişlik derecesine bağlıdır.

Neler yapılabilir?

Autizm ömür boyu bir fonksiyon engel özelliği taşıyor. Bugün bu hastalığı yok etmek ya da onu tedavi etme imkanı bulunmuyor. Buna karşılık autism taşıyan bir çok çocuk daha erken, iyi planlanmış ve özel eğitimcilerin (pedagoji) yardımıyla elverişli bir çevrede geliştirilebiliyor. Burada önemli hedeflerden biri de çocuklara yardım etmek ve onlarda işleyen bir iletişim sağlamaktır. Yapılan bu pedagojik yatırımlar eğitime dayalı yapılmalı ve autism taşıyan çocuklara özel bir şekilde uygulanmalı. Değişik TBA – stratejileri (Davranış analizin kullanılması buna da isveççede KBT – Koknitiv davranış terapisi denilmekte) ve TE-ACCH-programın yapısal pedagojisi autism hastalığı olan kişiler için özel ve uygun bir eğitim stratejisidir.

Erken buluş, araştırma ve teşhis ilk basamaktır. Düzenli bilgiler ve anne-baba ile diğer ilgili kişilerin eğitimi ise diğer bir basamaktır. Bu da uygun ve iyi planlanmış hızlı destek önlemleri sayesinde çocuğa ileriki yaşta yardımcı olabiliyor. Çocuk için uygun bir anaokul ve okul başlangıcı gibi bir koşul önemli olduğu kadar, yetişkin birisi için de uygun bir yaşama yeri (ev), ve uygun bir günlük etkinlik önemlidir. Gençler ve yetişkinler, bağımsızlıklarını elde edebilmeleri ve sorumluluğu paylaşabilmeleri için, eğitimci (pedagojik) yardıma ihtiyaçları olabilir. Yüksek düzeyde çalışabilen kişiler, eğitimlerini planlayabilmeleri ve kendilerine uygun günlük etkinliklerini bir düzene sokabilmeleri için çeşitli yardımlara ihtiyaçları olabiliyor.

Yetişkin olarak, autism hastalığı taşıyan kişilerin çoğu ömür boyu büyük bir yardım ve desteğe ihtiyaçları vardır. Bazıları ise nispeten bağımsız bir şekilde kendilerini kurtarabiliyor.

Autizm çeşidi neleri içermekte?

Autizm çeşidi, benzer belirti taşıyan bir çok sayıdaki teşhislerin ortak bir ismidir.

Autistik sendromu autism çeşidindeki toplam sendromudur. Bu da genellikle autism olarak adlandırılmakta. Autism hastalığı taşıyanların çoğu genellikle gelişme özürllüdür. Fakat bazen de normal zekalılar da autism hastalığı taşıyabilirler. Genellikle buna yüksek derecede işleyen autism ya da başka bir şekilde yüksek derecede işleyen birinde autism denilmekte.

Asperger sendromu normal ya da zekalı kişilerin sahip olduğu bir autism çeşidi olup, dil sorunu ya da dil zorluğuna neden olmayan bir autism çeşitidir.

Autizm benzeri durum, atipisk autizm ya da gelişmişlik çağındaki temel engel genelde eş anlamda kullanılmakta. Bu teşhisler demek oluyor ki, kişiler autizm ya da aspergers sendromun kriterlerini yerine getirmemelerine rağmen yine de tehlikeli benzer zorlukları taşımaktalar.

Desintegratif bozukluk çok yoğun olup çocuklarda iki – üç yaş sonrası autizm hastalığı gelişmekte. Çocuk bu yaşa gelene kadar normal bir gelişme göstermekte.

Kaç kişi autizm hastalığını taşıyor?

Şu ana kadar nüfusun ne kadarını autizm ya da diğer fonksiyon engelli sayılan autizm çeşidi, taşıyanların oranı belli değil. Bu alanda yapılan bir araştırmanın verilerine göre şu tahminde bulunmak mümkün. Bu raporda İsveç'te autizm taşıyan herhangi resmi bir kişi bulunmamakta.

Autizm

Tahminen her bin çocuktan 1-2 tanesi autizm hastalığı taşımakta. Buna göre İsveç'te 4 – 17 yaş arası en az 1500 ile 3000 arası çocuk autizm taşımakta. Stockholm ilinde bu rakam 300 ile 600 arasında değişmekte.

Tüm autizm çeşidi

Tüm autizm çeşidi tahminen her bin kişiden 6'sında bulunmakta. İsveç'te bu rakam 9000 civarında olurken bu rakam Stockholm ilinde 1800 kişi olup 4 ile 17 yaş arası çocuk ve gençlerde mevcuttur.

Aspergers sendromu vakaları ile ilgili kesin rakamlar bulunmamakla beraber, bu rakamlar autizm taşıyan rakamlardan daha fazla olduğu tahmin edilmekte.

Şu ana kadar hemem hemen hiçbir araştırma, kaç yetişkin kişi autizm ya da buna benzer bir hastalık taşıdığını göstermemekte.

Kaynaklar

What is autism? (2003). Link. Autism Europe, 38/2003, 19-20
www.autismforum.se

American Psychiatric Association (APA). (2000). *Diagnostic and statistical manual of mental disorders. DSM-IV-TR (4th ed., text revision ed.)*. Washington, DC: American Psychiatric Association

Fombonne, E. (2003). Epidemiological surveys of autism and other pervasive developmental disorders: an update. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 33(4), 365-382
Autism. Vad är det?. Riksföreningen Autism. www.autism.se

Gillberg, C., & Coleman, M. (2000). *The Biology of the autistic syndromes (3rd ed.)*. London: Mac Keith Press

MRC Medical Research Council. (2001). *Review of autism research*.
www.mrc.ac.uk/pdf-autism-report.pdf

MRC Medical Research Council. (2001). *Review of autism research*.
www.mrc.ac.uk/pdf-autism-report.pdf